

УДК 502.4: 338.48

Зінько Юрій Володимирович

Львівський національний університет
імені Івана Франка, м. Львів, Україна
e-mail: zinkoyuriy@gmail.com

Площанський Петро Михайлович

Національний природний парк
«Дністровський каньйон», м. Заліщики,
Україна, e-mail: petro_pl@ukr.net

Іваник Мирослав Богданович,
кандидат географічних наук, доцент

Львівський національний університет
імені Івана Франка, м. Львів, Україна
e-mail: kafedra.geom-paleo@ukr.net

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЇ І ТУРИЗМУ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРИРОДНОМУ ПАРКУ «ДНІСТРОВСЬКИЙ КАНЬЙОН»

Мета. У роботі представлено довгострокові (на 10 років) стратегічні завдання разом з відповідними заходами (на 5 років) для рекреаційно-туристичної сфери національного природного парку «Дністровський каньйон», що були розроблені у рамках «Проекту організації парку...».

Методика. При розробці перспективної програми розвитку парку були використані підходи цільового стратегічного менеджменту для природоохоронних територій та методики інвентаризації і просторового планування туристичних атракцій, інфраструктури та занять.

Результати. Головні результати дослідження представлені розробниками основними стратегічними завданнями парку на десятирічну перспективу. Вони включають покращення використання ресурсів парку, забезпечення елементів сталого розвитку для домінуючих рекреаційно-туристичних занять та розширення їх спектру та інфраструктурного забезпечення, здійснення організаційно-планувальних заходів щодо менеджменту відвідувачів та забезпечення оптимальної територіальної структури рекреаційної сфери парку.

Наукова новизна. Для національного парку «Дністровський каньйон» вперше розроблено довгострокову програму рекреаційно-туристичного розвитку з детальним щорічним планом її впровадження.

Практична значимість. Реалізація цих завдань здійснюватиметься шляхом впровадження конкретних заходів на п'ятирічну перспективу.

Ключові слова: парк, туризм, рекреація, інфраструктура, заняття, стратегічні завдання, заходи.

УДК 502.4: 338.48

Зінько Юрій Володимирович

Львовский национальный университет
имени Ивана Франко, г. Львов, Украина,
e-mail: zinkoyuriy@gmail.com

Площанский Петр Михайлович

Национальный природный парк
«Днестровский каньон», г. Залещики,
Украина, e-mail: petro_pl@ukr.net

Иваник Мирослав Богданович,
кандидат географических наук, доцент

Львовский национальный университет
имени Ивана Франко, г. Львов, Украина,
e-mail: kafedra.geom-paleo@ukr.net

**ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЕКРЕАЦИИ И ТУРИЗМА В
НАЦИОНАЛЬНОМ ПРИРОДНОМ ПАРКЕ
«ДНЕСТРОВСКИЙ КАНЬОН»**

Цель. В работе представлены долгосрочные (на 10 лет) стратегические задачи вместе с соответствующими мерами (на 5 лет) для рекреационно-туристической сферы национального природного парка «Днестровский каньон», разработанные в рамках «Проекта организации парка ...».

Методика. При разработке перспективной программы развития парка были использованы подходы целевого стратегического менеджмента для природоохранных территорий и методики инвентаризации и пространственного планирования туристических аттракций, инфраструктуры и занятий.

Результаты. Главные результаты исследования представлены разработчиками основными стратегическими задачами парка на десятилетнюю перспективу. Они включают улучшение использования ресурсов парка, обеспечение элементов устойчивого развития для доминирующих рекреационно-туристических занятий и расширение их спектра и инфраструктурного обеспечения, осуществления организационно-планировочных мероприятий по менеджменту посетителей и обеспечения оптимальной территориальной структуры рекреационной сферы парка.

Научная новизна. Для национального парка «Днестровский каньон» впервые разработана долгосрочная программа рекреационно-туристического развития с подробным ежегодным планом ее внедрения.

Практическая значимость. Реализация этих задач будет осуществляться путем внедрения конкретных мероприятий на пятилетнюю перспективу.

Ключевые слова: парк, туризм, рекреация, инфраструктура, занятия, стратегические задачи, мероприятия.

UDC 502.4: 338.48

Zinco Yuri Vladimirovich

Ploshhanskyj Petro Myxajlovych

Ivanyk Myroslav Bogdanovych,
Candidate of Geographical Sciences,
Associate Professor

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Ukraine, e-mail: zinkoyuriy@gmail.com
National Nature Park "Dniester Canyon",
Zalishchiki, Ukraine, e-mail: petro_pl@ukr.net
Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Ukraine, e-mail: kafedra.geom-paleo@ukr.net

**PROSPECTS FOR DEVELOPMENT OF RECREATION AND TOURISM IN
THE NATIONAL NATURAL PARK "DNISTROVSKY CANYON"**

Purpose. The paper presents long-term (for 10 years) strategic tasks together with corresponding measures (for 5 years) for the recreation and tourism of the national natural park "Dnistrovsky Canyon", which were developed within the "Project of organization of the park ...".

Methods. While developing perspective development program of the park we used approaches of the targeted strategic management for protected areas and methods of inventory and spatial planning of tourist attractions, infrastructure and occupations.

Results. The main results of the study are represented by developers by main strategic tasks of the park for a ten-years perspective. These include improving the use of park resources, providing elements for sustainable development for the main recreational and tourist activities and expanding their spectrum and infrastructure support, implementing

organizational and planning measures for managing visitors and ensuring the optimal territorial structure of the recreation of the park.

Scientific novelty. For the national park " Dnistrovsky Canyon" for the first time has been developed a long-term program of recreation and tourism development with a detailed annual plan for its implementation.

The practical significance. The realization of these tasks will be accomplished by introducing specific measures for a five-years perspective.

Keywords: park, tourism, recreation, infrastructure, occupation, strategic tasks, events.

Постановка проблеми. Питання планування рекреаційно-туристичної діяльності є важливою складовою «Проектів організації територій національних природних парків, охорони, відтворення та рекреаційного використання їх природних комплексів і об'єктів» [1; 13]. Згідно нових методичних засад щодо планування природоохоронної, рекреаційної і екоосвітньої діяльності обов'язковим є визначення стратегічних завдань на 5-10 річну перспективу і відповідних їм заходів. Структура стратегічних завдань і пов'язаних з ними заходів у сфері рекреаційної діяльності передбачає як вирішення загальних питань (доступності до атракцій, інфраструктурного забезпечення, організації конкретних занять), так і особливих завдань, продиктованих природно- і культурно-ресурсним потенціалом, тривалістю природоохоронно-рекреаційної діяльності конкретного національного парку.

У пропонованому дослідженні в якості об'єкта дослідження обрано новостворений національний парк «Дністровський каньйон», територія якого кілька десятиріч виконувала природоохоронно-рекреаційну функцію в якості регіонального ландшафтного парку. За цей період сформувалась мережа базових рекреаційно-туристичних атракцій та спектр занять. На даний час для новоствореного національного парку актуальними завданнями є розробка концепції розвитку рекреаційної сфери, вибору пріоритетних напрямів її розвитку та формування основних стратегічних завдань і заходів щодо розбудови рекреаційно-туристичної складової.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку рекреації і туризму в національних парках України широко висвітлена у законодавчо-нормативних документах, методичних розробках Міністерства екології і природних ресурсів України [2; 3]. Зокрема, в останнє десятиріччя у методичних розробках значна увага приділялась питанням організації екоосвітніх стежок, регламентації навантаження на природне середовище та забезпеченні надання платних послуг для відвідувачів.

В наукових та науково-популярних публікаціях на тематику рекреаційної діяльності у національних парках України домінуючими темами виступають питання комплексного опису природничих та історико-культурних атракцій, аналізу функціонування мережі екоосвітніх і тематичних шляхів та основних видів рекреаційно-туристичних занять. Проблематика перспективного розвитку рекреаційно-туристичної сфери

окремих національних парків розглядається як доповнююча до характеристики сучасного її рекреаційного господарства. Для низки національних парків визначено пріоритетні форми занять, у т.ч. екотуристичного типу [4].

Формулювання цілей статті. Дослідження рекреаційно-туристичного потенціалу Дністровського каньйону представлена у двох збірниках конференцій «Дністровський каньйон – унікальна територія туризму» (2009) та «Туристичні ресурси як чинник розвитку території» (2011), підготовлених Тернопільським педагогічним університетом імені В. Гнатюка [5; 15]. Тут представлена низка публікацій, пов'язаних з перспективами формування туристичних атракцій та розвиток певних видів рекреаційно-туристичних занять [6-9; 14]. Одночасно, за період існування парку, науковим відділом було сформовано свої конструктивно-практичні пропозиції з розвитку атракцій та інфраструктури парку [10; 11; 12].

Дослідження рекреаційно-туристичної сфери національного парку «Дністровський каньйон» та перспектив його розвитку базувались на певних методичних підходах, які передбачалися у менеджмент-плані природоохоронної і рекреаційно-туристичної діяльності парку [13], і охоплювали:

- 1) інвентаризацію та картографування основних туристичних атракцій та інфраструктурного забезпечення рекреаційно-туристичної діяльності;
- 2) аналіз домінуючих видів рекреаційно-туристичних занять та існуючої територіальної структури рекреаційної сфери;
- 3) обґрунтування основних напрямів розвитку рекреаційно-туристичної сфери на перспективу шляхом розробки програми довгострокового розвитку з відповідними стратегічними завданнями;
- 4) розробка заходів з розвитку рекреації і туризму відповідно до основних стратегічних завдань.

Вищенаведений алгоритм дослідження був використаний для розробки перспектив розвитку рекреаційно-туристичної сфери національного природного парку «Дністровський каньйон» на період 2018-2028 роки.

Виклад основного матеріалу. Сучасні світові тенденції функціонування рекреаційно-туристичної діяльності у національних парках свідчать, що пріоритетним напрямом є впровадження елементів і форм сталого туризму. Це передбачає ощадливе використання природно-культурних туристичних ресурсів, використання проєкологічної інфраструктури та популяризація екотуристичних занять. Досвід розвитку рекреації і туризму національних парків каньйонного типу (Великий Каньйон, Бріц Каньйон, Країна Каньйонів у США, Саксонська Швейцарія у Німеччині, пенінських національних парків у Польщі і Словаччині) свідчить про важливість поєднання різноманітних форм занять з пізнавального і активного туризму з відпочинковою інфраструктурою і

обслуговуванням проєкологічного типу [16; 17]. Одночасно, важливою тенденцією є підготовка програм для різних вікових і соціальних груп; особливо шкільна молодь і сімейні групи.

Слід пам'ятати, що види занять і відповідна їм інфраструктура в парках каньйоноподібного типу розвивалась тривалий час (століття і десятиліття). Для новостворених національних природних парків, таких як НПП “Дністровський каньйон”, необхідно вирішити подвійне завдання: екологізувати існуючі рекреаційні заняття та розвинути форми екотуристичних занять, характерні для каньйоноподібних парків. Особливо важливо використати сучасний світовий досвід рекреаційно-освітнього забезпечення для розробки стратегічних завдань і п'ятирічних планів розвитку.

При розробці стратегічних завдань на 10-річну перспективу та заходів на поточне п'ятиріччя щодо рекреації і туризму НПП “Дністровський каньйон” було враховано певні підходи і результати досліджень щодо:

- 1) сучасних світових тенденцій розвитку рекреаційно-туристичної діяльності у національних парках, в тому числі каньйонного типу;
- 2) інвентаризації наявних туристичних ресурсів та існуючої інфраструктури, а також пропонованих заходів з перспектив розвитку рекреаційної діяльності парку;
- 3) вибору пріоритетних напрямів розвитку рекреації у парку та їх організаційного, інфраструктурного та інформаційно-освітнього забезпечення;
- 4) формування довго- і середньотривалої програми розвитку рекреаційної сфери парку.

Кожен з перелічених вище підходів і результатів досліджень важливий для вибору базових стратегій розвитку національного парку як природоохоронно-рекреаційної установи.

При виборі пріоритетів розвитку рекреаційно-туристичної сфери на території НПП “Дністровський каньйон”, що отримав статус природоохоронної території високого рангу, слід врахувати з однієї сторони існуючі ресурсно-інфраструктурні чинники, а з другої – сучасні вимоги і тенденції до рекреаційної сфери у національних парках. Серед головних пріоритетів розвитку рекреаційно-туристичної сфери НПП “Дністровський каньйон” потрібно виділити наступні:

- 1) поліпшення використання природних та історико-культурних ресурсів через забезпечення їх доступності, долучення до екоосвітніх, тематичних і туристичних шляхів;
- 2) екологізація і забезпечення зрівноваженості домінуючих туристичних занять через удосконалення прибережної інфраструктури водного туризму, облаштування і забезпечення екологічних вимог у рекреаційних місцях, на оглядових майданчиках і в місцях паркування (кемпінгах);
- 3) розширення спектру і організаційно-інфраструктурне впровадження

нових форм рекреаційно-туристичних занять з елементами сталого туризму (різні форми екотуризму та його інфраструктурне забезпечення – пізнавальний природничий, пізнавальний культурологічний туризм, конференційний, тематичні шляхи, подорожі екологічним транспортом; сентиментальний туризм, геотуризм);

- 4) розробка і реалізація організаційно-планувальних заходів щодо менеджменту та територіальної організації рекреаційної сфери НПП “Дністровський каньйон”.

Представлені основні пріоритети розвитку рекреації у НПП “Дністровський каньйон” визначили п’ять основних стратегічних завдань з десятирічною перспективою:

1. Покращення використання і популяризація природних та історико-культурних ресурсів парку;
2. Забезпечення елементів сталого розвитку для домінуючих форм рекреаційного використання території парку;
3. Розширення спектру рекреаційних занять екологічного, пізнавального і кваліфікованого типу та їх організаційно-інфраструктурне забезпечення;
4. Розробка і реалізація організаційно-планувальних заходів щодо менеджменту відвідувачів та територіальної організації рекреаційної сфери;
5. Забезпечення іміджу НПП “Дністровський каньйон” як території сталого рекреаційного використання.

Для стратегічного завдання щодо покращення використання і популяризації природних та історико-культурних об’єктів у п’ятирічний період передбачено здійснити заходи, пов’язані з інвентаризацією наявних ресурсів, покращенням доступу до природних й історико-культурних атракцій та їх використання в екоосвітніх і тематичних шляхах, а також видання буклету і фотоальбому природної і культурної спадщини.

На початку регламентованого п’ятирічного періоду передбачено реалізацію заходів з інвентаризації історико-культурних ресурсів Парку, складання інвентаризаційних паспортів цінних історико-культурних об’єктів з розробкою рекомендацій щодо їх освітньо-рекреаційного використання. У наступний період для цих об’єктів необхідно забезпечити доступ для огляду і спостережень (впорядковані стежки зі сходами) та здійснити інформаційно-освітнє їх забезпечення (стенди, вказівники).

Важливим інформаційно-рекламним заходом першого стратегічного завдання повинно стати видання буклету і фотоальбому, де буде представлено основні природні та історико-культурні атракції НПП “Дністровський каньйон”. Цей інформаційно-освітній захід дозволить ідентифікувати природну й культурну спадщину території Парку, слугуватиме одним з важливих мотиваційних чинників для основних сегментів відвідувачів.

Для другого стратегічного завдання, пов’язаного з впровадженням

елементів сталого розвитку для домінуючих форм рекреаційних занять у поточному п'ятиріччі передбачено низку заходів з покращення інфраструктури для місць відпочинку біля води, оглядовий майданчиків, автостоянок та облаштування зони стаціонарної рекреації Парку. Крім цього, для створення власної програми обслуговування туристів-водників передбачено спорудження модельної річкової пристані та придбання власних плавзасобів.

Інфраструктурні об'єкти для відпочинкового, пізнавального та водного туризму будуть доповнені інформаційно-освітніми елементами (стенди). Для організації власних освітньо-кваліфікаційних програм з водного туризму передбачено закупівлю плавзасобів для парку: 2 катамарани, весла, рятувальні жилети. Для забезпечення власної програми водних мандрівок Дністром передбачено видання путівника «Меандрами Дністра».

Для двох печер – Оптимістичної і Вертеби – у кінці п'ятирічного плану передбачено заходи з облаштування їх охоронних зон (інформаційно-інфраструктурні елементи).

Дуже важливим для формування рекреаційної сфери новоствореного Парку є активне розширення спектру рекреаційно-туристичних занять екологічного, пізнавального та кваліфікованого типу, що передбачено у третьому стратегічному завданні. Це завдання буде впроваджене у п'ятирічний період через заходи, пов'язані з облаштуванням екологічних стежок і тематичних шляхів, пішохідних і велосипедних шляхів, створенням місць для проведення освітніх занять на природі, розбудовою інформаційно-освітньої інфраструктури (візит-центр, тематичні експозиції).

Заходами цього стратегічного завдання передбачено у 2019 р. облаштування території для екоосвітніх таборів (урочище Вільгова). Крім цього, для впровадження нових і модернізації існуючих видів рекреаційних занять (пізнавальних, екотуристичних, кваліфікованих) будуть розроблені програми обслуговування відвідувачів та здійснені заходи з підготовки екскурсіводів і провідників. Враховуючи науково-освітній потенціал персоналу Парку та інфраструктурні можливості Заліщиків існують можливості розвитку конференційного туризму з щорічним проведенням 2-3 науково-освітніх заходів екологічного спрямування (семінари, конференції, форуми).

Для виконання заходів другого і третього стратегічних завдань, пов'язаних з організацією та інформаційно-культурним забезпеченням існуючих і перспективних занять для відвідувачів парку, важливою є співпраця з місцевими органами влади та підприємцями, громадськими туристичними і екологічними організаціями. Ця співпраця особливо актуальна в контексті передбаченого тривалого процесу відведення (закріплення) підконтрольних парку земель. Адміністрації парку необхідно буде здійснити низку організаційно-правових дій із зацікавленими сторонами щодо погоджень, планування та розбудови рекреаційної

інфраструктури.

Четверте стратегічне завдання у сфері розвитку рекреаційного господарства новоствореного парку теж передбачає тісну співпрацю із зацікавленими організаціями щодо обслуговування відвідувачів. Цим завданням передбачено заходи з розробки правил поведінки та переліку платних послуг для відвідувачів парку, укладання договорів про співпрацю при обслуговуванні відвідувачів, створення спеціалізованих програм з обслуговування цільових груп, а також формування інформаційно-освітніх пунктів при основних ПНДВ.

У контексті забезпечення організаційної складової менеджменту відвідувачів важливим є укладання договорів з туристичними фірмами, які забезпечують водні тури Дністром, з туристичними клубами, особливо спелеологічними, а також місцевими закладами розміщення (бази відпочинку, готелі). Для забезпечення спеціалізації в обслуговуванні відвідувачів парку треба розробити власні програми перебування для освітніх груп (шкільні і студентські), науковців і тематичних груп (краєзнавців). З точки зору забезпечення територіальної організації рекреаційних потоків на території парку важливим є створення інформаційно-освітніх пунктів при трьох основних ПНДВ – Заліщицький (до 2020 р.), Бучацький (до 2021 р.) і Борщівський (до 2022 р.).

Заключне стратегічне завдання у рекреаційній сфері Парку зосереджене на формуванні іміджу НПП “Дністровський каньйон” як території сталого рекреаційного використання. На першому етапі реалізації цього стратегічного завдання передбачено розробку та розповсюдження інформаційно-рекреаційних матеріалів про можливості парку (путівник, карта, web-сторінка) проведення щорічних еколого-освітньо-рекреаційних заходів (форуми, акції) та активну участь парку у міжнародних, національних і регіональних туристичних виставках, екологічних форумах. Створення позитивного образу НПП “Дністровський каньйон” у потенційних відвідувачів повинно стати пріоритетним напрямом діяльності колективу парку та його партнерів.

Новостворений НПП “Дністровський каньйон” за період свого функціонування провів часткову інвентаризацію наявних природних та історико-культурних ресурсів (рекреаційних об’єктів), існуючої рекреаційно-туристичної інфраструктури парку і прилеглих територій. Крім цього, розроблені пропозиції-заходи на п’ятирічну перспективу щодо розвитку інфраструктури для домінуючих видів рекреаційних занять. Для рекреаційних зон парку – регульованої і стаціонарної – обґрунтовано види занять та відповідну їх інфраструктуру [10; 13].

Серед основних типів рекреаційних об’єктів парку зроблено акцент на скельні утворення з печерами і джерелами, на визначні і популярні печери і водоспади, заповідні геологічні і ботанічні об’єкти, урочища типу «стінок», археологічні, історико-культурні та меморіальні атракції. При аналізі інфраструктури акцент зроблено на інфраструктурі домінуючих видів рекреаційно-туристичних занять: водного туризму – стоянки для

плавзасобів, відпочинкового – місця для відпочинку, альтанки, майданчики для занять, автотуризму – стоянки і кемпінги, пізнавального – оглядові майданчики, облаштованість стежок і визначних об'єктів.

Серед пріоритетних заходів на поточне п'ятиріччя пропонується здійснення заходів переважно з розбудови інфраструктури. Серед них: облаштування пішохідних і велосипедних шляхів, 2-х причалів для плавзасобів, 5-ти рекреаційних ділянок, 6-ти оглядових майданчиків. Серед нових елементів інфраструктури – облаштування 6-ти еколого-освітніх стежок з визначеними зупинками, що охоплюють відомі і відвідувані атракційні місця – скелі, водоспади, схили горби з геологічними відслоненнями, скельно-печерні утворення [10]. Стежки на відповідних зупинках повинні бути доповнені демонстрацією геологічних, ботанічних, лісових та історико-археологічних феноменів каньйону. Заплановано також формування рекреаційних зон довкола відомих печер (Кривчицька, Славка, Ювілейна), що передаються парку [10].

Плановані заходи на поточне п'ятиріччя для кожного з пріоритетів повинні відповідати таким критеріям:

- дотримання природоохоронних вимог при рекреаційних заняттях та розбудові рекреаційної інфраструктури;
- забезпечення наочності і модельного характеру організаційно-інфраструктурних заходів;
- всебічне врахування інтересів відвідувачів, місцевого населення, туристичного бізнесу та громадських туристичних організацій;
- проєкологічний, інноваційний та соціально-партнерський характер заходів.

Виходячи з обраних пріоритетів розвитку рекреаційної сфери та вищевказаних критеріїв щодо формування заходів було рекомендовано внести наступні корективи до сформованих раніше адміністрацією парку [10] заходів:

- 1) зменшити кількість новостворених екологічних стежок на розрахунковий 5-річний період до модельних 2-3 стежок з відповідним інформаційно-освітнім, інфраструктурним та природоохоронним забезпеченням;
- 2) облаштувати одну річкову пристань з комплексним обслуговуванням: річкова пристань, інформаційний пункт, прокатний пункт, гастрономічний об'єкт;
- 3) оглядові майданчики і рекреаційні зони повинні бути розбудовані за типовими проєкологічними схемами;
- 4) пішохідно-велосипедні шляхи повинні обов'язково містити елементи інформаційно-екоосвітньої інфраструктури (стенди, оглядові майданчики, малі експозиції) і бути пов'язані з національною регіональними мережами;
- 5) облаштування охоронних зон печер (Славка, Ювілейна) повинні містити інформаційно-освітні, експозиційні та гастрономічно-відпочинкові елементи.

Разом з тим у п'ятирічних заходах необхідно зробити акцент на розбудові інформаційно-освітньої інфраструктури, впровадженні різних форм екотуристичних занять, розширенні спектру туристичних занять з елементами сталого розвитку, удосконалення менеджменту рекреаційної діяльності та її територіального функціонування. Серед пропонованих заходів, направлених на вирішення вище зазначених питань необхідно виділити:

- 1) заходи щодо розбудови візит-центру НПП «Дністровський каньйон» (при адміністративному будинку парку), екоосвітньо-рекреаційних центрів у 3-ох основних ПНДВ (Бучацько-Монастириському, Заліщицькому та Борщівському);
- 2) заходи із забезпечення розвитку занять екотуристичного типу – геотуризм, ботанічні тури, зелені школи, тематичні тури, зелені велосипедні шляхи, подорожі екологічним транспортом. Для цих занять повинна бути забезпечена відповідна інфраструктура – екоосвітні шляхи, тематичні природничі шляхи, інформаційно-освітнє забезпечення велосипедних шляхів, екологічний транспорт тощо;
- 3) заходи з розробки програм обслуговування різних груп відвідувачів: освітні групи, учасники кваліфікованого (активного) туризму, науковці, сімейні групи;
- 4) заходи, пов'язані з розширенням спектру рекреаційно-туристичних занять на базі існуючих природно-культурних ресурсів та нових запитів відвідувачів. Серед них: обслуговування учасників сентиментальних груп з Польщі, Ізраїлю та інших країн; учасників природничих, історико-культурних та краєзнавчих, громадських екологічних форумів і конференцій; участь у проведенні заходів з фестивального туризму у Придністер'ї (Борщів, Кам'янець-Подільський, Коропець).

Висновки. Нові підходи до організації рекреаційно-туристичної діяльності, що реалізується в сучасних «Проектах організації...» для українських національних парків передбачають розробку менеджмент-планів на період від 1 до 10 років. Досвід розробки такого менеджмент-плану для національного парку «Дністровський каньйон» засвідчив необхідність обґрунтування стратегічних завдань для збереження і використання туристичних ресурсів, розбудови нової і модернізації існуючої туристичної інфраструктури, удосконалення і розширення спектру рекреаційно-туристичних занять. При реалізації цих стратегічних завдань важливо дотримуватись певної узгодженості послідовності практичних заходів з розвитку туристичного комплексу парку для забезпечення умов його оптимального функціонування.

Разом з тим, у менеджмент-планах розвитку рекреації і туризму необхідно враховувати специфіку нових ресурсів та спеціалізацію туристичних занять. Для НПП «Дністровський каньйон» важливим є подальший розвиток таких пізнавальних форм туризму як екотуризм та

геотуризм. Зокрема, важливо в найближчій перспективі провести дослідження і розробити рекомендації щодо надання цьому парку статусу національного геопарку. Для популярних активних форм туризму важливим є обґрунтування і реалізація інфраструктури для пішохідного і водного туризму. Одночасно необхідно забезпечити науково-методичний і практичний супровід у забезпеченні іміджу НПП «Дністровський каньйон» як території сталого рекреаційно-туристичного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Положення про Проект організації території національного природного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів - Положення в редакції Наказу Міністерства екології та природних ресурсів № 273 від 21.08.2014 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0831-05>
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2000 р. № 1913 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися бюджетними установами природно-заповідного фонду» (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 827 від 02.06.2003) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1913-2000-%D0%BF>
3. Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 22.06.2009 № 330 «Про затвердження Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0679-09>
4. Гетьман В.І. Основні завдання і проблеми розвитку еготуризму в національних природних парках і біосферних заповідниках України / В.І. Гетьман // Гори і люди (у контексті сталого розвитку). Матеріали Міжнародної конференції, присвяченої Міжнародному року гір (м. Рахів, 14-18 жовтня 2002р.). - Т. 1. - С. 304-313.
5. Дністровський каньйон – унікальна територія туризму / Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (16-18 травня 2009 р.). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – 236 с.
6. Зінько Ю. Передумови створення геопарку «Дністровський каньйон» / Ю. Зінько, О. Шевчук // Дністровський каньйон – унікальна територія туризму: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – С. 7–12.
7. Зінько Ю. В. Організаційно-територіальні засади створення геопарку “Дністровський каньйон” / Ю. В. Зінько, О. М. Шевчук // Туристичні ресурси як чинник розвитку території : Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції-семінару. – Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – С. 23–30.
8. Зінько Ю. В. Планування розвитку геотуризму і геоосвіти у національних природних парках «Північне Поділля» і «Дністровський каньйон» / Ю. В. Зінько, О. М. Шевчук, Я. Б. Хомин, М. Б. Іваник // Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій: Збірник наукових праць. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – С. 217-238.
9. Кирилук Л. М. Перспективи розвитку нових видів туризму у Придністер'ї / Л. М. Кирилук // Дністровський каньйон – унікальна територія туризму: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – С. 136–139.
10. Літопис природи НПП “Дністровський каньйон” (2015 рік) / О. К. Вікирчак, Л. О. Мандзюк, А. І. Бачинський, П. М. Площанський [Рукопис] – Т. 4. – Заліщики, 2016. – Реєстраційний номер депонування № 0115U004526 від 29.03.2016 р.
11. Площанський П. М. Травертинова скеля в урочищі Печерки, як потенційний об'єкт ПЗФ / П. М. Площанський // Матеріали міжнар. наук.-практ. конфер. “Природа Волині й Поділля: дослідження та охорона” (Броди 3–5 червня 2015 року). – Львів: ТзОВ “Простір–М”, 2015. – С. 100–104.
12. Площанський П.М. Печери у травертинових скелях басейну річки Стрипа / П. М. Площанський // Наукові засади природоохоронного менеджменту екосистем каньйонового Придністров'я: матеріали Першої міжнар. наук.-практ. конфер., присвяченої сторіччю ботанічних досліджень у регіоні (11-12 вересня 2014 р., м. Заліщики). – Львів: Ліга-Прес, 2014. – С. 163–169.
13. Проект організації території національного природного парку “Дністровський каньйон”,

охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів / Звіт про науково-дослідну роботу [наук. керівник О. О. Кагало]. – Львів: Інститут екології Карпат НАН України, 2016. – 416 с. + додатки

14. Слободян О. А. Основні напрями розвитку активного туризму у долині річки Дністер / О. А. Слободян, Н. І. Смакула // Дністровський каньйон – унікальна територія туризму: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – С. 146–148.

15. Туристичні ресурси як чинник розвитку території [Текст] : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.-семінару, (9-10 груд. 2011 р.) / Комун. п-во Терноп. Обл. Ради "Терноп. обл. інформ.-турист. краєзнав. центр", Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка ; [ред. кол.: Заставецька О. В. (відп. ред.) та ін.]. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – 299 с.

16. Duda R. Ocena infrastruktury turystycznej w Pienińskim Parku Narodowym / R. Duda, A. Goraj // Prace Studenckiego Koła Naukowego Geografów Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. – Т.1. – Krakow, 2012. – S. 41-51.

17. Grand Canyon National Park Northern Arizona: Tourism Study / Arizona Hospitality Research and Resource Center School of Hotel & Restaurant Management Northern Arizona University. – Flagstaff, Arizona, 2005. – 103 p.

References:

1. Thesis about the Project of the territory organization of the national natural park, protection, reproduction and recreational use of its natural complexes and objects – Position in the version of the Order of the Ministry of Ecology and Natural Resources № 273 from 21.08.2014 [Electronic resource] – Access mode: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0831-05>

2. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 28 of December 2000 r. № 1913 «About approval of the list of paid services that can be provided by budgetary institutions of the nature reserve fund» (as amended in accordance with the Resolution of CM № 827 from 02.06.2003) [Electronic resource] – Access mode: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1913-2000-%D0%BF>

3. Order of the Ministry of Environmental Protection of Ukraine dated 22.06.2009 № 330 «On approval of the regulation on recreational activities within the territories and objects of the nature reserve fund of Ukraine» [Electronic resource] – Access mode: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0679-09>

4. Hetman V. I. Main tasks and problems of ecotourism development in national natural parks and biosphere reserves of Ukraine // Mountains and people (in the context of sustainable development). Materials of the International Conference on the International Year of the Mountains (Rakhiv, 14-18 October 2002). - Т. 1. - P. 304-313.

5. Dnistrovsky canyon – a unique tourist area / Materials of the international scientific and practical conference (16-18 may 2009). – Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky, 2009. – 236 p.

6. Zinko Yu., Shevchuk O. Prerequisites for creating a geopark «Dnistrovsky canyon» // Dnistrovsky canyon – a unique tourist area: Materials of the international scientific and practical conference. – Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky, 2009. – P. 7–12.

7. Zinko Yu. V., Shevchuk O. M. Organizational and territorial principles for the creation of a geopark "Dnistrovsky canyon" // Tourist resources as a factor in the development of the territory: materials of Allukr. science-practice conference-workshop. – Ternopil: Vydavnytstvo TNPU im. V. Hnatiuka, 2012. – P. 23–30.

8. Zinko Yu. V., Shevchuk O. M., Khomyn Y. B., Ivanyk M. B. Planning for the development of geotourism and geo-education in the national nature parks "Northern Podillya" and "Dnistrovsky canyon" // Problems of geomorphology and paleogeography of the Ukrainian Carpathians and adjacent territories: Collection of scientific works. – Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 2017. – P. 217-238.

9. Kyryliuk L. M. Prospects for developing new types of tourism in the Prydnistrov'ya // Dnistrovsky canyon – a unique tourist area: Materials of the international scientific and practical conference. – Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky, 2009. – С. 136–139.

10. Chronicle of nature NNP “Dnistrovsky canyon” (2015) / O. K. Vikyrychak, L. O. Mandziuk, A. I. Bachynskiy, P. M. Ploshchanskiy [Manuscript] – Т. 4. – Zalishchyky, 2016. – Depository Registration Number № 0115U004526 from 29.03.2016 r.

11. Ploshchanskiy P. M. Travertine rock in the Pecherky tract, as a potential object of the NRF // Materials of the international scientific and practical conference. “Nature of Volyn and Podillya: research and protection” (Броди 3–5 червня 2015 року). – Lviv: Ltd. “Prostir–M”, 2015. – P. 100–

104.

12. Ploshchanskiy P. M. Caves in travertine rocks of the Strypa river basin // Scientific principles of environmental management of ecosystems of Prydnistrov'ya canyon: materials of the First International science-practice conference devoted to the century of botanical research in the region (11-12 Sep. 2014, m. Zalishchyky). – Lviv: Liga-Press, 2014. – P. 163–169.

13. The project of organization of the territory of the national natural park "Dnistrovsky canyon", protection, reproduction and recreational use of its natural complexes and objects / Report on research work [edit by O. O. Kagalo]. – Lviv: Instytut ekologii Karpat NAN Ukrainy, 2016. – 416 p. + attachments

14. Slobodian O. A., Smakula N. I. Main directions of development of active tourism in the Dnister river valley // Dnistrovsky canyon – a unique tourist area: Materials of the international scientific and practical conference. – Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky, 2009. – P. 146–148.

15. Tourist resources as a factor in the development of the territory [Text] : materials of Allukr. science-practice conference-workshop, (9-10 Dec. 2011 r.) / [edit.: Zastavetska O. V. et all]. – Ternopil: Vydavnytstvo TNPU im. V. Hnatiuka, 2012. – 299 p.

16. Duda R. Ocena infrastruktury turystycznej w Pienińskim Parku Narodowym / R. Duda, A. Goraj // Prace Studenckiego Koła Naukowego Geografów Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. – T.1. – Krakow, 2012. – S. 41-51.

17. Grand Canyon National Park Northern Arizona: Tourism Study / Arizona Hospitality Research and Resource Center School of Hotel & Restaurant Management Northern Arizona University. – Flagstaff, Arizona, 2005. – 103 p.